

ратенко О.В. Правові засади зовнішньополітичної діяльності Української РСР як члена ООН (40-і – початок 60-х років ХХ ст.): автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. іст. наук / О.В. Шкурастенко. – К.: КНУВС, 2007. – С. 12.

УДК 340.15:341.174 (4): 339.922.1932/39

М. Ю. КАЦИН

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОЛІТИКО-ПРАВОВИХ КОНЦЕПЦІЙ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ МІЖДЕРЖАВНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ (1932–1939 рр.)

Розглядається процес становлення та еволюції політико-правових концепцій європейської міждержавної інтеграції у період 1932–1939 рр. Приділяється особлива увага розробці нормативно-правових актів в області формування регіональних торгівельно-економічних блоків.

***Ключові слова:** економічна інтеграція; протекціонізм; контингенти; Конвенція про зниження економічних бар'єрів; Трьохстороння Валютна угода*

Кацин М.Е. Особенности формирования политико-правовых концепций европейской экономической межгосударственной интеграции (1932–1939 гг.)

Рассматривается процесс становления и эволюции политико-правовых концепций европейской межгосударственной интеграции в период 1932–1939 гг. Уделяется особое внимание разработке нормативно-правовых актов в области формирования региональных торгово-экономических блоков.

***Ключевые слова:** экономическая интеграция; тарифы; контингенты; Конвенция про снижение экономических барьеров; Трёхстороннее Валютное Соглашение*

Katsyn M.Y. The peculiarities of the formation of the political and legal concepts of European Economic Interstate Integration (1932–1939)

The article deals with the process of the formation and evolution of political and legal concepts of European interstate integration in the period between 1932–1939. Special attention has been given to the engineering of the normative legal acts in the sphere of the formation of the regional economic entities.

***Key words:** economic integration, protectionism, contingents; Convention for the Tripartite Currency agreement.*

Одним із важливих викликів сучасності є процес глобалізації, який упродовж останніх шестидесяти років, охопив майже усі сфери суспільно-політичного та соціально-економічного життя суспільства. Так, яскравим виразом цього процесу, стала економічна міждержавна інтеграція, що супроводжується не тільки сталим збільшенням товарообігу між країнами, а й поступовою лібералізацією руху інвестицій, бізнес-ідей, засобів виробництва, робочої сили та послуг. Варто відзначити, що найбільший успіх на цьому шляху, було досягнуто саме в рамках європейської міждержавної інтеграції, яка стала еталоном для подібних інтеграційних ініціатив у

© КАЦИН Михайло Юхимович – викладач кафедри права Європейського Союзу та порівняльного правознавства Національного університету «Одеська юридична академія»

інших регіонах світу. Отже, дослідження історії розвитку міждержавної економічної інтеграції у Європі, здатне надати вченим необхідну теоретичну та емпіричну інформацію, яка у подальшому, може бути ефективно використана з метою оптимізації процесу формування та еволюції інших об'єднань інтеграційного характеру.

Так, аналіз політико-правових концепцій європейської економічної міждержавної інтеграції упродовж 30-х рр. XX ст., видається релевантним, оскільки їх розвиток відбувався на фоні економічної та фінансової кризи, яка вирувала в європейських країнах протягом десятиліття. Незважаючи на те, що протягом зазначеного періоду, ці концепції були лише частково втілені у життя, вони дали потужний імпульс для економічної інтеграції європейських країн після Другої світової війни. Отже, порівняння цього періоду з економічною та фінансовою нестабільністю кінця першого десятиліття XXI ст., видається важливим з точки зору глибшого розуміння процесу становлення та механізму реалізації сучасних політико-правових інтеграційних концепцій, що зможуть сприяти відновленню економічного зростання та підвищенню соціального добробуту громадян європейських країн.

Слід зазначити, що досвід європейської економічної міждержавної інтеграції є особливо актуальним для України, у світлі підписання нової базової угоди з Європейським Союзом, одним із головних пріоритетів якої є економічна інтеграція нашої держави до єдиного внутрішнього ринку Європейського Союзу. Тому, не є дивним, що протягом останніх десятиліть серед вітчизняних дослідників, значно посилюється науковий інтерес до даної проблематики, який знайшов своє відображення у виданні низки монографій. Серед них, варто відзначити роботу українського вченого О.А. Довгаль «Протекціонізм і лібералізм у процесі глобалізації і світової економіки»¹.

Варто відзначити вагомий науковий внесок, який був зроблений, зокрема: Г. Гілінгхамом, М. Дедманом, Б. Ейшенгріном, Э. Дітріх, Д. Ірвіном, А. Мілвардом, С. Полардом, К. Шриквердой, В. Хендерсоном та ін.

Метою статті є висвітлення процесу оформлення політико-правових концепцій європейської економічної міждержавної інтеграції протягом 30-х рр. XX ст.

Для досягнення поставленої мети передбачено виконати наступні завдання:

визначити та проаналізувати політико-правові концепції європейської економічної інтеграції, які набули найбільшого поширення серед наукової та політичної еліти у міжвоєнний період (1932-1939);

надати політико-правову оцінку проектам інтеграційних об'єднань, які були створенні протягом зазначеного періоду, відповідно до цих концепцій;

висвітлити особливості процесу еволюції ставлення Великобританії до ідеї економічної інтеграції в Європі напередодні Другої світової війни.

Розглядаючи обрану проблематику, слід зазначити, що Перша світова війна мала руйнівні наслідки для європейської економічної інтеграції. Американський професор К. Штикверда, звертає увагу на те, що напередодні війни, між європейськими країнами майже не існувало паспортного контролю та міграційних регламентів, що дозволяло великій кількості робітників вільно переміщуватися через кордони, знаходячи тимчасове працевлаштування, не стикаючись зазвичай при цьому з будь-якими дискримінаційними обмеженнями. Це, в свою чергу, сприяло посиленню інтеграції між підприємствами європейських держав та появі потужних транснаціональних компаній². Ця тенденція, на жаль, не була підтримана урядами європейських держав, які пожертвували потужним інтеграційним потенціалом задля досягнення націоналістичних цілей. Наприкінці Першої світової війни, європейські держави вже віддавали перевагу проведенню політики економічної автаркії та протекціонізму, замість взаємовигідної економічної кооперації.

Ще на одну причину, яка сприяла згортанню процесу економічної інтеграції, звернув увагу британський вчений С. Поллард в роботі «Європейська економічна інтеграція 1815-1970». Так, на його думку, Перша Світова війна спричинила процес дезінтеграції Російської та Австро-Угорської імперій, який завершився утворенням дванадцяти нових держав. У свою чергу, кількість митних територій в Європі збільшилась з двадцяти до двадцяти семи, а довжина митних кордонів, якщо брати до уваги відокремлені від Німеччини землі, збільшилась на сім тисяч миль (одинадцять тисяч двісті шістьдесят п'ять кілометрів). Натомість, ця митна фрагментація зруйнувала природно комплементарні економічні регіони. Отже, С. Поллард, робить висновок, з яким ми також згодні, що на відміну від національних держав XIX ст., які сприяли розширенню європейської економічної зони через експансію та прогрес, національні держави, що були збудовані на уламках європейських імперій, навпаки стримували економічний розвиток, тим самим, «повертаючи колеса історії у зворотньому напрямку»³.

Наступні десять років після завершення Першої світової війни, основні економічні інтеграційні ініціативи розроблялися переважно під егідою Ліги Націй. Незважаючи на те, що ця організація не стала платформою європейської міждержавної економічної інтеграції, її інтелектуальний вклад в розвиток європейських економічних концепцій не викликає сумніву. Так, американський історик Е. Дітріх розглядала створення Ліги Націй як спробу створити антанту (союз), яка би поклала кінець на необхідності існування ворогуючих політичних та економічних антант, існування яких негативним чином впливало на всю попередню історію людства. Отже, на думку вченого, коли стало зрозумілим, що Ліга Націй неспроможна об'єднати дії окремих країн, система союзів та регіональних груп була відновлена. Варто також відзначити роль Ліги Націй у процесі відновлення «економічного життя Європи» після завершення Першої Світової війни⁴.

Разом з тим, з цього питання, американський вчений В. Хендерсон звертає увагу на роль Ліги Націй у процесі відновлення національних економік Австрії та Угорщини через призначення спеціального генерального комісара для нагляду за проведенням адміністративної та бюджетної реформи. Також, в рамках пакету допомоги, цим країнам були частково списані борги та надано значну фінансову кредитну допомогу⁵.

Важливим випробуванням для європейських країн стала економічна та фінансова криза кінця 20-х рр. ХХ ст., тому не дивно, що радянський вчений Ю. Ленгсель вважав 1931 р. роком надзвичайного посилення «торгово-економічної війни» між європейськими державами, які почали активно використовувати засоби адміністративного протекціонізму у зовнішній торгівлі, зокрема: ліцензування; контингентування (квотування); державну монополізацію; надання субвенцій, експортних премій, податкових пільг; пропаганду споживання товарів власного виробництва⁶.

Відбулось поступове скорочення імпорту у зв'язку з обмеженням платіжного обороту, що було викликано бажанням держав зберегти незміною ліквідність власних національних валют. Однак, скорочення імпорто-експортних операцій між європейськими державами негативно вплинуло на розвиток промислового виробництва. Тому не дивно, що вже у 1931 р. Банком для міжнародних розрахунків була організована конференція представників центральних банків держав Центральної та Південно-Східної Європи, європейські держави почали використовувати клірингові операції з метою вирівнювання імпорту та експорту та забезпечення сталого платіжного балансу.

До цієї ж думки схиляється американський професор Д. Ірвін, який вважає, що бажання держав регулювати імпорт було радше викликано макроекономічною депресією, ніж лобістською діяльністю різних зацікавлених груп. Так, на думку вченого, держави проводили не політику протекціонізму, а політику меркантилізму, що полягала в бажанні загалом скоротити імпорт задля збереження платіжного балансу та золотовалютних резервів, а не в сприянні певним національним галузям промисловості на противагу іноземним, що властиво при проведенні протекціоністської політики⁷.

Незважаючи на економічний ізоляціонізм, який поширювався серед європейських країн, були також спроби налагодити економічні зв'язки. Варто відзначити, що експерти Ліги Націй вважали, що економічна інтеграція повинна відбуватися на багатосторонній основі, за участі всіх європейських країн. Головним механізмом реалізації цієї мети, вважалося повернення до надання безумовного режиму найбільшого сприяння у торгівлі, який був фактором лібералізації торгівлі, починаючи з середини ХІХ ст. Натомість дуже швидко стало зрозумілим, що оскільки досягти лібералізації торгівлі на загальноєвропейському рівні не є можливим у короткостроковій перспективі, окремі країни ініціювали процес економічного зближення на регіональному рівні.

Важливою подією початку 30-х рр. ХХ ст. в цьому контексті стало підписання 22 грудня 1930 р. у м. Осло, між Данією, Швецією, Норвегією, Бельгією, Нідерландами та Люксембургом «Конвенції Економічного зближення». Згідно неї, держави зобов'язувалися проводити взаємні консультації перед тим, як вводити додаткові обмеження на торгівлю з іншою державою-учасником Конвенції. Група країн, що уклала Конвенцію, отримала назву «Ословська група».

Разом з тим, на думку, шведського професора С. Олссона, ця Конвенція була радше декларацією про наміри та солідарності, ніж справжній акт, спрямований на реалізацію конкретної інтеграційної ініціативи⁸.

За декілька років, 18 червня 1932, у швейцарському місті Оучі, за ініціативою Бельгії, Нідерландів та Люксембургу, відбулось підписання «Конвенції про зниження економічних бар'єрів»⁹. Згідно з преамбулою цієї Конвенції, вона була спрямована на усунення торгівельних обмежень між країнами та на «сприяння корекції загальної економічної ситуації». Відповідно до ст. 1, держави-члени погодились, не збільшувати існуючі митні платежі та не встановлювати нові.

Важливим здобутком Конвенції стало те, що держави вирішили протягом наступних п'яти років прогресивно знижувати митні платежі, відповідно кожного року на 10 %, але не менше ніж 50 % від існуючого рівня або нижче рівня 4 % для полу фабрикатів, та 8 % для готових виробів (ст. 2). У Конвенції містилась чітка заборона щодо застосування нових обмежень на імпортно-експортні операції та на впровадження нових регуляторних механізмів, які будуть заважати вільному товарообігу між сторонами (ст. 3). Також, обумовлювалась можливість узгодження єдиної митної номенклатури, яка повинна була спростити процедуру перетину товару через кордони держав (ст. 4). Держави підтвердили зобов'язання, щодо взаємного надання режиму найбільшого сприяння у торгівлі (ст. 5).

Однак, на жаль, ця Конвенція не була втілена у життя, оскільки проти її реалізації виступила Великобританія, яка наполягала, що гарантовані Конвенцією переваги повинні поширюватися на всі держави, а не тільки на ті, що підписали Конвенцію. Беручи до уваги велике значення, яке мала торгівля з Великобританією для Нідерландів та Бельгії, Конвенція так і не була ратифікована. Слід також відзначити думку, В. Хендерсона, який вважав, що реалізація плану щодо зниженню тарифів між державами-учасниками мала привести до створення митного союзу, що міг би вивести європейську міждержавну економічну кооперацію на новий рівень¹⁰.

За п'ять років, у 1937 р у Гаазі., країни Ословської групи підписали Торговельний Пакт. Головною метою цього акту було сприяння зменшенню імпорتنих контингентів. Натомість, на відміну від Конвенції 1932 р., держави відмовились від політики зниження тарифів, що, на думку професора Е. Дітріх, повинно було попередити негативну реакцію з боку передусім Великобританії та Німеччини, оскільки зниження контингентів або їх підвищення, не вважалося порушенням принципу найбільшого сприяння, що

був закріплений на договірній основі між країнами Ословської групи та третіми країнами¹¹. Однак, за один рік, країни-учасники під зовнішнім впливом вимушені були відмовитись від продовження дії Пакту, що дає нам змогу прийти до висновку, що «прогресивному» типу білатеризму (системі двосторонніх угод), який дозволяв окремим групам держав розширювати товарообіг через зменшення тарифів та слугувати позитивним прикладом для інших країн, було завдано нищівного удару, у той час, як «пагубному» білатеризму кількісних обмежень і адміністративно-бюрократичних перепон, було дозволено залишатися недоторканим.

Важливою подією стала Міжнародна економічна конференція держав Британської імперії, яка проходила 21–22 серпня 1932 р. в Оттаві. Ця конференція продемонструвала, що для Великобританії економічна інтеграція зі своїми домініонами була пріоритетом у порівнянні з континентальною інтеграцією з іншими європейськими країнами. Так, на думку О. Олофсона, за допомогою дванадцяти двосторонніх торговельних угод Великобританія об'єднала всю імперію у систему регіональних преференцій та протиставила себе небританському світу¹².

Слід відзначити, що відношення Великобританії до європейської міждержавної інтеграції к кінцю 30-х років, почало змінюватись, зокрема був сформований Федеральний інститут з вивчення питань Союзу (Federal Union Research Institute). Так, він об'єднав відомих фахівців з області конституційного права, економіки, дипломатії. Як зазначає американський історик М. Дедман, Економічний комітет, який був створений у рамках діяльності цього інституту, випередив час, зокрема запропонувавши ряд економічних та фінансових інтеграційних механізмів, які були вжиті у процесі європейської міждержавної економічної інтеграції другої половини 50-х рр. ХХ ст., зокрема: спільна валюта, повна свобода торгівлі, фіксовані обміни курси, вільна трудова міграція¹³.

Вже за рік, у червні 1933 р., у Лондоні відкрилась Міжнародна економічна конференція. На жаль, хід конференції, швидко продемонстрував відсутність єдиної позиції європейських держав, щодо шляхів лібералізації міждержавної торгівлі. Однак слід зазначити, що неспроможність досягти економічної та фінансової стабільності за допомогою колективних дій та міжнародних угод, була результатом різних поглядів, на внутрішню економічну та монетарну політику, яку демонстрували європейські держави.

Приблизно до середини 30-х рр. ХХ ст., на заміну єдиності європейських держав навколо золотого стандарту, приходять сегментування навколо різних валютних блоків. Серед них варто відзначити стерлінгову зону, яка виходила за межі держав Британської імперії та включала держави Скандинавського регіону, Балтійські країни, Португалію та Грецію. Але, деякі європейські країни на чолі із Францією залишалися прихильниками золотого стандарту. Розбіжність європейських держав у підходах до валютної політики, була значною перепоною у міждержавній торгівлі та

економічної інтеграції. Тому, на думку американського професора Б. Ейншеґріна, важливим кроком на шляху до стабілізації національних валют було укладання неформальної трьохсторонньої валютної угоди (Tripartite Currency Agreement) між США, Великобританією та Францією, згідно з якою сторони відмовились від використання валютних механізмів з метою обмеження імпорту та експорту¹⁴.

Отже аналізуючи ситуацію, яка склалася протягом 30-х рр. XX ст. в Європі, слід зазначити, що протягом цього періоду були введені додаткові обмеження на вільний рух капіталу та робочої сили, які сприяли ще більшому зменшенню економічних контактів між європейськими державами та створили додаткове джерело недовіри, нестабільності та невідступності. Так, багато великих компаній були змушені створити дочірні підприємства в інших європейських державах з метою тарифного обмеження на імпорт. Це на думку, С. Поларда, радше сприяло руйнуванню економічної єдності Європи, ніж її цементуванню¹⁵.

Після нової невдалої спроби здійснити економічне зближення ряду держав на багатосторонній основі, 17 березня 1934 р. між Італією, Австрією, та Угорщиною були укладені Римські протоколи. Протоколи були спрямовані на заохочення експорту шляхом створення спеціальної комісії експертів задля поліпшення та розвитку економічних відносин між країнами. Також, сторони домовились щодо введення преференційного режиму у торгівлі між собою¹⁶.

Економічні інтеграційні процеси проходили й в Балканському регіоні. Зокрема, між 1930–1934 рр. відбулося чотири Балканські конференції, присвячені пошуку шляхів економічного зближення між Югославією, Румунією, Албанією, Болгарією, Грецією та Туреччиною. Слід зазначити, що за результатами роботи Першої Балканської конференції було вирішено створити систему постійно діючих інституцій з метою лібералізації торгівлі та інтенсифікації економічної, політичної та, культурної співпраці. Для більш ефективної роботи Конференцій, була утворена низка структур, зокрема: загальні збори, Рада, Секретаріат та Національні делегації. Роль останніх була особливо важливою у контексті втілення резолюцій Конференції урядами Балканських держав. Аналізуючи створену інституційну структуру, грецький професор Л. Хазіогіс приходять до висновку з яким можна повністю погодитись, що її основу склала модель Ліги Націй та модель Європейської федерації, запропонована А. Бріаном у 1929 р. Варто відзначити, що у якості амбітної мети, держави-учасники розглядали повну економічну та політичну уніфікацію¹⁷.

Отже за результатами Другої Балканської конференції, була створена Балканська палата торгівлі та промисловості, головним завданням якої, було сприяння економічним та торгівельним процесам між державами. За результатами Третьої Балканської конференції, була ухвалена Конвенція «Проект регіонального економічного співробітництва», яка передбачала введення режиму найбільшого сприяння у торгівлі; преференційний

режим для товарів держав-учасниць; уніфікацію митної номенклатури та митних формальностей; спільну торгівельну політику по відношенню до третіх держав; полегшення системи міжнародних розрахунків за допомогою створення компенсаційної палати. Значному укріпленню економічного союзу між балканськими державами (Грецією, Румунією, Туреччиною та Югославією) сприяло підписання Статуту про організацію Балканського Співтовариства.

Однак, незважаючи на вражаючі економічні успіхи, постійне домінування авторитарних режимів у Балканських державах, разом з політичною ситуацією в Європі, посилили націоналістичні тенденції, які завадили політичній та економічній інтеграції півострова.

Отже, підсумовуючи, слід зазначити, що протягом 30-х рр. XX ст. існували різні політико-правові концепції розвитку економічних інтеграційних процесів у Європі. Незважаючи на те, що усі спроби розпочати процес європейської міждержавної інтеграції на рівні Європі та на рівні окремих європейських регіонів не мали успіху внаслідок перманентної фінансової, економічної та політичної кризи, цей період став важливим періодом проб та помилок, який заклав успіх європейських інтеграційних процесів другої половини XX ст.

1. Довгаль О. А. Протекціонізм і лібералізм у процесі глобалізації світової економіки / Довгаль О.А. – Х.: Вид-во НУА, 2004. – 320 с. 2. *Strikwerda C.* Response to 'Economic integration and the European International system in the Era of World War I' / C. Strikwerda // *American Historical Review.* – 1993. – Vol. 98. – № 4. – 1141p. 3. *Pollard S.* European Economic Integration 1815-1970 / Pollard S. – Lond: Thames and Hudson Ltd, 1974. – 132 p. 4. *Дитрих Э.* Мировая торговля / [пер. с англ.] / Дитрих Э. – М.: Международная книга, 1947. – 193 с. 5. *Henderson W.* The Genesis of the Common Market / Henderson W. – Lond.: Frank Cass & Co Ltd, 1962. – 119 p. 6. *Кризис* мировой торговли и внешняя политика СССР. Сборник материалов за 1932 – 1933 гг. / под. ред. Д.В. Якубовского. – Лен.: Государственное социально-экономическое издательство, 1934 г. – 53 с. 7. *Irwin D.* Multilateral and bilateral trade policies in the world trading system: an historical perspective / D. Irwin // *New dimensions in regional integration* ed. J. Malo, A. Panagariya. – Camb.: Cambridge University Press, 1992. – 119 p. 8. *Olsson Sv.* Nordic trade policy in the 1930s / Sv. Olsson // *The Nordic countries and the commercial de-globalisation of the interwar period: paper presented at the XIV International Economic History Congress: (Helsinki 21-25 August 2006).* – 6 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.helsinki.fi/iehc2006/> 9. *Convention for the Lowering of Economic barriers // International legislation. A collection of the texts of multipartitate international instruments of General Interests // ed. M. Hudson, R. Bacon .* –W: Carnegie Endowment for International peace, 1937. – Vol. 6. – 94 p. 10. *Henderson W.* The Genesis of the Common Market / Henderson W. – Lond.: Frank Cass & Co Ltd, 1962. – 121 p. 11. *Дитрих Э.* Цит. работа. 12. *Olsson Sv.* Nordic trade policy in the 1930s / Sv. Olsson // *The Nordic countries and the commercial de-globalisation of the interwar period: paper presented at the XIV International Economic History Congress: (Helsinki 21-25 August 2006).* –8 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.helsinki.fi/iehc2006/> 13. *Dedman M.* The origins & development of the European Union 1945-2008 / Dedman M. – NY : Routledge, 2009. – 25 p. 14. *Eichengreen B.* Can informal cooperation stabilize exchange rates? Evidence from the 1936 Tripartite agreement / B. Eichengreen, C. James // *Working paper presented to the department of Economics, University of Berkley.* – 4 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

biz.de/Record 15. Pollard S. European Economic Integration 1815-1970 / Pollard S. – Lond: Thames and Hudson Ltd, 1974. – 149 p. 16. Rome Protocols (1934) / ed. C. Benedict. – Saarbr: Pron, 2012. 17. Hassiotis L. The Ideal of Balkan Unity from a European Perspective (1789 -1945) / L. Hassiotis // Balkanica Journal. – 2010. – 61. – 222 p.

УДК 340.15: 349.6

Т. В. БЕЗРУК

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК ІНСТИТУТУ ЦАРСЬКИХ РЕЗИДЕНТІВ У ГЕТЬМАНЩИНІ (1709–1722 рр.)

Розглянуто основні етапи становлення та розвитку інституту царських резидентів при гетьмані. Розглянуто зміст тасмних імператорських указів, спрямованих на повну дискредитацію владних інституцій Гетьманщини, розпалювання конфліктів між гетьманом та козацькою старшиною й народними масами за посередництвом царських резидентів. Показано участь царських резидентів у корупційних схемах на вищому державному рівні.

Ключові слова: інститут царських резидентів, Козацько-гетьманська держава, Малоросійська колегія, Малоросійський приказ.

Безрук Т.В. Становление и развитие института царских резидентов в Гетьманщине (1709–1722 гг.)

Рассмотрены основные этапы становления и развития института царских резидентов при гетмане. Рассмотрено содержание секретных императорских указов, направленных на полную дискредитацию властных институций Гетманщины, разжигание конфликтов между гетманом и казацкой старшиной и народными массами при посредничестве царских резидентов. Показано участие царских резидентов в коррупционных схемах на высшем государственном уровне.

Ключевые слова: институт царских резидентов, Казацко-гетманская держава, Малороссийская колегия, Малороссийский приказ.

Bezruk Tetiana. The formation and development of the czar's residents institution in Hetmanate (1709–1722)

This paper describes the main stages of formation and development of the institution of the czar's residents near the hetman. The content of the secret imperial decrees aimed at the complete discrediting of public institutions in Hetmanate, fueling conflict between the hetman and Cossack leaders and the people through the czar's residents – was considered. The paper shows the participation of the czar's residents in corrupt schemes at the highest state level.

Key words: czar's residents institution, Cossack-Hetman state, Little Russian Collegium, Little Russian Department (Prizak).

Актуальність теми дослідження зумовлена декількома причинами. По-перше, інститут царських представників при гетьмані, наявність якого свідчить про активне втручання імперської влади у суспільне та політичне життя Гетьманщини, до цього часу не отримав належного висвітлення в

© БЕЗРУК Тетяна Василівна – аспірантка кафедри конституційного, адміністративного та міжнародного права Маріупольського державного університету